

УДК 343.81

Руслан КУБРАК

кандидат юридичних наук, заступник начальника, Територіально відокремлене відділення «Кам'янська філія Академії Державної пенітенціарної служби», вул. Колеусівська, 39, м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна, 51900

ORCID: 0000-0002-9912-098X

Микола МАЛИШКО

заступник начальника, Територіально відокремлене відділення «Кам'янська філія Академії Державної пенітенціарної служби», вул. Колеусівська, 39, м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна, 51900

ORCID: 0000-0001-9185-0120

DOI: 10.32782/LST/2022-1-19

Бібліографічний опис статті: Кубрак, Р, Малишко, М. (2022). Окремі характеристики суб'єкта кримінального правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. *Law.State.Technology*, 1, 123–129, doi: 10.32782/LST/2022-1-19

**ОКРЕМІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ
ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН**

Авторами проведено аналіз окремих характеристик суб'єктів кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження визначено окремі кримінологічні, соціально-демографічні, кримінально-правові характеристики суб'єктів наркозлочинів.

Складено загальний кримінологічний портрет суб'єкта кримінального правопорушення вказаного виду. На цій підставі встановлено, що суб'єктами наркозлочину здебільшого є повнолітня особа чоловічої статі, процент жіночої злочинності даного виду та неповнолітніх є незначний. Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, вчиняються переважно громадянами України, незначний відсоток серед суб'єктів кримінального правопорушення вказаного виду є іноземці та особи без громадянства. Проведено аналіз рівня освіти суб'єктів наркозлочинів.

Зазначене вказує на тотожність у цілому окремих характеристик суб'єкта наркозлочинів з суб'єктами інших кримінальних правопорушень. Встановлено наявність серед осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, співробітників деяких правоохоронних органів.

Авторами статті звернено увагу на неповнолітніх суб'єктів вчинення наркозлочинів, проведено аналіз їх соціально-демографічних характеристик, визначено процентне співвідношення їх кількості із загальною чисельністю суб'єктів кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

За підсумками дослідження автори дійшли висновку, що основою протидії наркозлочинності є безпосередній профілактичний вплив відносно суб'єкта кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин.

Ключові слова: наркозлочинність, наркотичні засоби, психотропні речовини, наркозлочини, суб'єкт кримінального правопорушення.

Ruslan KUBRAK

Candidate of Juridical Sciences, Deputy Head, Territorially separate department "Kamianske Branch of the Academy of the State Penitentiary Service", str. Koleusivska, 39, Kamianske, Dnipropetrovsk region, Ukraine, 51900

ORCID: 0000-0002-9912-098X

Mykola MALYSHKO

Deputy Head, Territorially Separate Department "Kamianske Branch of the Academy of the State Penitentiary Service", str. Koleusivska, 39, Kamianske, Dnipropetrovsk region, Ukraine, 51900

ORCID: 0000-0001-9185-0120

DOI: 10.32782/LST/2022-1-19

To cite this article: Kubrak, R., Malysko, M. (2022). Okremi kharakterystyky subiekta kryminalnoho pravoporushennia u sferi nezakonnoho obihu narkotychnykh zasobiv ta psyhotropnykh rečovyn [Specific characteristics of the subject of a criminal offense in the sphere of illegal traffic of narcotics and psychotropic substances]. *Law.State.Technology*, 1, 123–129, doi: 10.32782/LST/2022-1-19

SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE SUBJECT OF A CRIMINAL OFFENSE IN THE SPHERE OF ILLEGAL TRAFFIC OF NARCOTICS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES

Separate characteristics of the subject of a criminal offense in the field of illegal circulation of narcotic drugs and psychotropic substances

Annotation. The authors conducted an analysis of individual characteristics of the subjects of criminal offenses in the field of illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors. Based on the results of the conducted research, the criminological, socio-demographic, criminal-legal characteristics of the subjects of drug crimes were determined.

A general criminological portrait of the subject of the specified type of criminal offense was compiled. On this basis, it was established that the subjects of drug crimes are mostly male adults, the percentage of female crimes of this type and minors is insignificant. Criminal offenses related to the illegal circulation of narcotic drugs and psychotropic substances are committed mainly by citizens of Ukraine, a small percentage of the subjects of this type of criminal offense are foreigners and stateless persons. An analysis of the level of education of the subjects of drug crimes was carried out.

This indicates the overall identity of certain characteristics of the subject of drug crimes with the subjects of other criminal offenses. The presence of employees of some law enforcement agencies among the persons who committed criminal offenses was established.

The authors of the article drew attention to minor subjects of drug crimes, analyzed their socio-demographic characteristics, determined the percentage ratio of their number to the total number of subjects of criminal offenses in the field of illegal trafficking of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors.

According to the results of the research, the authors came to the conclusion that the basis of combating drug crime is a direct preventive effect on the subject of a criminal offense related to the illegal circulation of narcotic drugs and psychotropic substances.

Key words: drug crime, narcotic drugs, psychotropic substances, drug crimes, subject of a criminal offense.

Актуальність проблеми. За даними ООН у світі налічується близько 275 млн осіб, що вживали наркотики впродовж останнього року, тоді як ще в 2010 році таких було 226 млн. Перед системами охорони здоров'я постає усе більш складне завдання, адже в 2019 році з розладами, пов'язаними із вживанням наркотиків, страждало близько 36 млн осіб, при тому що в 2010 р. ця цифра складала 27 млн. Незважаючи на зростання чисельності людей з розладами на ґрунті вживання наркотиків, доступність наркологічної допомоги залишається на низькому рівні. У 2019 р. професійну допомогу отримала лише одна восьма частина хворих розладами, пов'язаними із вживанням наркотичних засобів (Всесвітня доповідь ООН про наркотики, 2021).

В Україні дослідження поширеності вживання наркотичних речовин серед населення у віковій категорії 15 – 64 років не проводяться. Саме тому на сьогодні Україна не має повного обсягу зведеної інформації з цього питання.

Щороку в Україні збільшується кількість осіб, які померли внаслідок отруєнь психоактивними речовинами (далі – ПАР), зокрема у 2016 р.–168 осіб, у 2017 р.–202 особи, у 2018 р.–336 осіб,

у 2019 р.–421 особа, у 2020 р.–536 осіб (Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2021 рік (за даними Інституту психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України), 2021). В 2020 р. поширеність захворювання серед осіб з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання опіоїдів склала 41095 осіб, з них вперше в житті – 2346, кокаїн – 274 та 3 відповідно; канабіноїди – 4738 та 290, інші ПАР – 1441 та 80 (Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2021 рік (за даними Інституту психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України), 2021).

На тлі зростаючої наркотизації населення, значного збільшення поширеності наркотичних засобів та психотропних речовин, як наслідок, останні роки спостерігається динамічне збільшення чисельності вчинених кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, передбачених статтями 305 – 320 Кримінального кодексу (далі – наркозлочинів). Зокрема у 2013р. зареєстровано 32861 наркозлочин, що становить 5,83% від

загальної кількості вчинених (зареєстрованих) кримінальних правопорушень; 2014р. – 30494 і 5,76% відповідно, 2015р. – 25139 (4,45%); 2016р. – 22767 (3,84%); 2017р. – 28664 (5,47%); 2018р. – 26466 (5,43%); 2019р. – 28155 (6,45%); 2020р. – 27569 (7,64%); 2021р. – 28544 (8,88%) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022). До порівняння в 1986 р. на території Української РСР вчинено 12564 наркозлочини, 1987 р. – 6487; 1988 р. – 4087; 1989 р. – 5444; 1988 р. – 7236 (Преступность и правонарушения в СССР 1990: статистический сборник, 1991, с. 54). Аналізуючи вказані статистичні дані, доходимо висновку, що за останні тридцять років кількість вчинених наркозлочинів зросла майже в п'ять раз. Також необхідно зазначити, що протягом 2016 – 2021 рр. серед виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, кожна 8 особа вчинила наркозлочин, так у 2016 р. – виявлено 12034 особи, які вчинили наркозлочини, що, в свою чергу, становить 12,12 % від загальної кількості виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення; в 2017р. – 17223 або 14,60% відповідно; 2018р. – 14499 (12,38%); 2019р. – 14369 (12,05%); 2020р. – 13193 (12,93%); 2021р. – 12560 (12,71%) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

Водночас слід зважати на той факт, що значна частина наркозлочинів та осіб, які їх вчинили залишаються не виявленими.

Як бачимо з вищенаведених статистичних даних останні роки збільшується кількість осіб, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини, а кількість зареєстрованих наркозлочинів та осіб, які їх вчиняють залишається стало високою. Тому висвітлена проблематика є актуальною та потребує детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні проблеми боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, у тому числі у контексті супутніх проблем, досліджувалися багатьма українськими та зарубіжними вченими. Серед них заслуговують на увагу монографічні та дисертаційні роботи А.М. Бабенка «Запобігання органами внутрішніх справ незаконному культивуванню нарковмісних рослин» (Бабенко, 2007), І.В. Баклана «Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотроп-

них речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчиняються неповнолітніми» (Баклан, 2007), В.А. Бублейника «Боротьба з незаконним збутом наркотичних засобів: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти» (Бублейник, 2007), Ю.Ю. Варги, А.О. Габіані, Є.Г. Гасанова «Наркозлочинність (кримінологічний аналіз та протидія)» (Варга, Габіані, Гасанов, 2016) Є.О. Гладкової «Кримінологічні засади стратегії й тактики протидії наркозлочинності в Україні» (Гладкова, 2019), Р.М. Кубрака, В.В. Леня «Кримінально-виконавча характеристика засуджених з психічними відхиленнями до позбавлення волі на певний строк» (Кубрак, Леня, 2018), І.І. Митрофанова «Кримінально-правові засади впливу на наркозалежних осіб, які вчинили злочин» (Митрофанов, 2009), А.А. Музики «Незаконний обіг наркотичних засобів в Україні (кримінально-правове та кримінологічне дослідження)» (Музика, 1998) та інших.

Праці поіменованих вчених стали теоретичним підґрунтям дослідження характеристик особи наркозлочинця. Питанням розгляду особи злочинця, який вчиняє кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, хоча й приділялось увага в кримінології, однак, на наше переконання, залишились без уваги проблеми детального кримінологічного аналізу особи наркозлочинця в умовах сьогодення, що і обумовило появу даної праці.

Метою статті є аналіз окремих характеристик суб'єкта кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, вчинених в 2013 – 2022 рр. на території України.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Протидія злочинності безумовно повинна ґрунтуватися на запобіжних заходах впливу відносно осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення. Що, в свою чергу, не може відбуватися без детального вивчення ознак суб'єктів злочинів. Суб'єкт наркозлочинів окрім загальних рис, притаманних правопорушникам, вирізняється своєю специфікою. Детальне вивчення характеристики особи наркозлочинця надасть можливість планувати та ефективніше впроваджувати заходи індивідуального профілактичного впливу.

На основі дослідження характеристик наркозлочинців, ми дійшли висновку про типовість їхньої особи та наявність ряду притаманних їм рис. В рамках нашого дослідження вивчались

особи, які безпосередньо вчинили або були співучасниками вчинення наркозлочинів.

Так, наркозлочинці у переважній більшості представлені особами чоловічої статі. У 2016 р. серед зазначених осіб налічувалося 1624 жінки або 13,64 % від загальної кількості виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення вказаного виду; 2017 р. – 2052 або 11,91 % відповідно; 2018 р. – 1361 (9,39 %); 2019 р. – 1458 (10,15 %); 2020 р. – 1502 (11,38 %); 2021р. – 1282 (10,21 %) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

Відповідно до вказаних даних у середньому 11% серед наркозлочинців осіб жіночої статі. Зазначена «гендерна» тенденція є характерною для злочинності у цілому.

Також нами встановлено, що серед осіб, які вчинили наркозлочини, 98% становлять громадяни України, лише незначна частина осіб без громадянства та іноземців, переважно громадян держав колишнього СНД (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

При вивченні якостей засудженої особи і вітчизняними, і зарубіжними науковцями неодноразово зверталась увага на важливу роль освіти, як стримуючого фактору криміногенної поведінки (Кубрак, Лень 2018, с. 79). Нами встановлено, що серед суб'єктів наркозлочинів переважають особи з повною загальною та базовою загальною середньою освітою в 2016 р. – 7497 осіб або 62,30% від загальної кількості наркозлочинців; професійно-технічною – 3420 осіб (28,42%); повна або базова вища – 939 осіб (7,80%); початкова загальна середня та без освіти – 178 осіб (1,48%). Невисокий освітній рівень правопорушників обумовлює їх непристосованість в соціумі, нездатність раелізуватися в суспільно корисній трудовій діяльності, невміння корисно провести вільний час, необізнаність щодо негативних наслідків вживання ПАР.

Значно зменшилась і в кількісному і в процентному співвідношенні чисельність наркозлочинів, вчинених особами, які раніше притягувались до кримінальної відповідальності. Так у 2013р. зареєстровано 8818 наркозлочинів, що вчинені особами, які раніше притягувались до кримінальної відповідальності, і відповідно становило 26,83 % від загальної кількості вчинених (зареєстрованих) таких кримінальних правопорушень; 2014р. – 8419 і 27,61 % відповідно, 2015р. – 6417 (25,53 %); 2016р. – 4162 (18,28 %); 2017р. – 6236 (21,76 %); 2018р. – 5781

(21,84 %); 2019р. – 5182 (18,41 %); 2020р. – 4228 (15,34 %); 2021р. – 4012 (14,06 %) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

Тобто в середньому кожна п'ята особа, яка вчинила кримінальні правопорушення вказаного виду, раніше притягувалась до кримінальної відповідальності.

Необхідно відмітити збільшення протягом досліджуваного періоду в понад 2 рази і у кількісному і в процентному співвідношенні кримінальних правопорушень вчинених групою осіб, а саме: 2013 р. – 540 (1,64%); 2014 р. – 597 (1,96%); 2015 р. – 549 (2,18%); 2016 р. – 237 (1,04%); 2017 р. – 438 (1,53%); 2018р. – 740 (2,80%); 2019 р. – 772 (2,56%); 2020 р. – 1301 (4,72%); 2021р. – 1249 (4,38%) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

За результатами досліджень, проведених 1991-2004 рр. серед викритих наркозлочинів понад 46% становили групові, а серед останніх більше як одна шоста припадала на організовані злочинні групи (Закалюк, 2006, с. 31). Виходячи з отриманих результатів за досліджений нами період питома вага наркозлочинів вчинених групою осіб у порівнянні з періодом 1991 – 2004 рр. значно скоротилась.

Серед суб'єктів наркозлочинів переважають особи у віці від 29 до 39 років, що становить понад 40% від загальної кількості наркозлочинців, найменш чисельні групи осіб у віці від 14 до 17 років і від 55 і більше років.

При цьому слід відмітити, що частка наркозлочинів, вчинених особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку або за їх участі серед загальної кількості кримінальних правопорушень вказаного виду вирізняється порівняно невисокими чисельними показниками та процентним співвідношенням із загальною кількістю зареєстрованих наркозлочинів. Зокрема у 2013р. зареєстровано 383 такі кримінальні правопорушення, що становило 1,64% від загальної кількості зареєстрованих наркозлочинів, 2014р. – 265 (0,87%), 2015р. – 257 (1,02%), 2016р. – 126 (0,55%), 2017р. – 175 (0,61%), 2018р. – 186 (0,70%), 2019р. – 117 (0,42%), 2020р. – 257 (0,93%), 2021р. – 237 (0,83%) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

Вивчаючи статистичні дані ми дійшли висновку, що серед виявлених осіб, які вчинили наркозлочини у середньому близько 1% станов-

лять неповнолітні особи. Зокрема, у 2016 р. із загальної кількості – 12034 виявлених осіб, які вчинили наркозлочини, 119 або 0,99% складають неповнолітні, 2017 р. – 17223 і 152 і 0,88% відповідно, 2018 р. – 14499 і 106 (0,73%), 2019 р. – 14369 і 114 (0,79%), 2020 р. – 13193 і 103 (0,78%), 2021 р. – 12560 і 108 (0,86%) (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

За результатами нашого дослідження визначено, що серед осіб чоловічої, жіночої статі та неповнолітніх, затриманих за вчинення наркозлочинів, переважна більшість тих, що вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 309 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту», що становить у середньому 78% від загальної сукупності вказаних правопорушень, а також передбачені ст. 310 КК України «Посів або вирощування снотворного маку чи конопель», їх частка у середньому становить 12% вчинених наркозлочинів.

Протягом 2020 – 2021рр., спостерігається значне збільшення кількості неповнолітніх осіб, які вчинили наркозлочини, передбачені ст. 307 КК України «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» та їх процентна частка в загальній кількості неповнолітніх, які вчинили правопорушення вказаного виду. У 2016 р. виявлено 4 особи, що становить 1,14 % від загальної кількості осіб, які вчинили кримінальне правопорушення передбачене ст. 307 КК України і 3,36 % від загальної кількості неповнолітніх, які вчинили наркозлочини, 2017р. – 8 (0,71 %) і 5,26 % відповідно, 2018р. – 13 (1,27 %) і 12,26 %, 2019 р. – 13 (1,15 %) і 11,40 %, 2020 р. – 24 (1,77 %) і 23,30 %, 2021 р. – 39 (2,67 %) і 36,11 % (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

Таку тенденцію ми пов'язуємо зі збільшенням кількості випадків залучення неповнолітніх осіб до роздрібного збуту синтетичних наркотичних засобів і психотропних речовин споживачам, а також зі здешевленням їх виробництва та підвищенням попиту на них.

Нами встановлено, що серед осіб, які затримувалися за вчинення наркозлочинів, є особи персоналу правоохоронних органів, зокрема у 2016 р. затримано 23 особи; 2017р. – 20, 2018р. – 19, 2019р. – 26, 2020р. – 32, 2021р. – 57

(Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022). Переважна більшість цих осіб проходила службу в Національній поліції та Державній кримінально-виконавчій службі України.

В кримінологічній літературі неодноразово відмічалось, що наркотичне або психотропне сп'яніння особи є суспільно небезпечними детермінантами вчинення кримінальних правопорушень майнового чи насильницького характеру. Відповідно статистичних даних у 2001 р. засуджено 6018 осіб, які вчинили злочин у стані наркотичного сп'яніння, 2002 р.– 1520, 2002 р.– 1520, 2003 р.– 912, 2004 р.– 723, 2005 р.– 552, 2006 р.– 523, 2007 р.– 576, 2008 р.– 537, 2009 р.– 563, 2010 р.– 542, 2011 р.– 602, 2012 р.– 723, 2013 р.– 448, 2014 р.– 297, 2015 р.– 230, 2016 р.– 175, 2017 р.– 196, 2018 р.– 207, 2019 р.– 216, 2020 р.– 388, 2021 р.– 334 (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокурора України), 2022).

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Ґрунтуючись на опрацьованому нами статистичному матеріалі ми дійшли висновку, що проблема наркотизації населення на території України, і як похідна від неї наркозлочинність мають перманентний характер. При цьому спостерігається значне збільшення кількості вчинення наркозлочинів.

Особи, які вчинили наркозлочини, переважно є повнолітніми у віці від 29 до 39 років, безробітні, чоловічої статі, працездатні, але не працюють та не навчаються, є громадянами України. Вони мають низький освітній рівень, здебільшого з базовою середньою, повною загальною середньою та професійно-технічною освітою. Слід відмітити, що серед наркозлочинців високий рівень повторно вчинених злочинів і, як наслідок, кожна п'ята особа раніше засуджувалась за вчинення кримінальних правопорушень. Також спостерігається динаміка значного збільшення кількості наркозлочинів вчинених групою осіб. Об'єктивна сторона вчинених наркозлочинів полягала в незаконному виготовленні, придбанні, зберіганні наркотичних засобів психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту, а також вирощуванні снотворного маку чи конопель.

Отже, виходячи з встановлених нами ознак суб'єкта наркозлочинів, вважаємо, що заходи запобігання вчиненню кримінальних правопорушень необхідно спрямовувати відносно осіб, які мають встановлені ознаки, та їх соціального оточення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Всесвітня доповідь ООН про наркотики. URL: https://www.unodc.org/res/wdr2021/field/WDR21_Booklet_2.pdf (дата звернення 15.09.2022).
2. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2021 рік (за даними Інституту психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України). URL: <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/14398/dani-zvitu-2021-2020-rik-national-report-ukraine-original.pdf> (дата звернення 18.09.2022).
3. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (за даними Офісу Генерального прокуратури України). URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення 15.09.2022).
4. Преступность и правонарушения в СССР 1990: статистический сборник/ Мин. внутр. дел СССР, Мин. юстиц СССР, Прок. СССР. М.: Финансы и статистика, 1991. 128 с.
5. Бабенка А.М. «Запобігання органами внутрішніх справ незаконному культивуванню нарковмісних рослин» автореф. дис... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 21 с.
6. Баклана І.В. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчинюються неповнолітніми: автореф. дис... канд. юрид. наук: Київ, 2007. 20 с.
7. Бублейник В.А. Боротьба з незаконним збутом наркотичних засобів: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти: автореф. дис... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 20 с.
8. Наркозлочинність (кримінологічний аналіз та протидія): навч. посібник / Я.В. Ступник, О.В. Білаш, Ю.Ю. Варга та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 308 с.
9. Гладкова, Є. О. Кримінологічні засади стратегії й тактики протидії наркозлочинності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2019. 462 с.
10. Кубрак Р.М., Лень В.В. Кримінально-виконавча характеристика засуджених з психічними відхиленнями до позбавлення волі на певний строк: монографія. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 272с.
11. Митрофанов І.І. Кримінально-правові засоби впливу на наркозалежних осіб, які вчинили злочин: автореф. дис. ...канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
12. Музика А.А. Незаконний обіг наркотичних засобів в Україні (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): автореф. дис... д-ра юрид. наук. Київ, 1998. 44 с.
13. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник/ А.А. Бова, В.І. Женунтій, А.П. Закалюк, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко, А.В. Науменко. За заг ред. А.П. Закалюка. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 296 с.

REFERENCES:

1. Vsesvitnia dopovid OON pro narkotyky. [UN World Drug Report]. *unodc.org*. Retrieved from https://www.unodc.org/res/wdr2021/field/WDR21_Booklet_2.pdf [in Ukrainian].
2. Zvit shchodo narkotychnoi ta alkoholnoi sytuatsii v Ukraini za 2021 rik (za danymy 2020 roku) [Report on the drug and alcohol situation in Ukraine for 2021 (according to 2020 data)]. *emcdda.europa.eu*. Retrieved from <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/14398/dani-zvitu-2021-2020-rik-national-report-ukraine-original.pdf> [in Ukrainian].
3. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. [A single report on persons who have committed criminal offenses]. *gp.gov.ua*. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> [in Ukrainian].
4. *Prestupnost y pravonarusheniya v SSSR. 1990: ctatystycheskyi sbornyk (1991) [Crime and offenses in the USSR 1990: statistical collection]* [in USSR].
5. Babenka A.M. (2007) Zapobihannia orhanamy vnutrishnikh sprav nezakonnomu kultyvuvanniu narkovmisnykh Roslyn [Prevention of the illegal cultivation of narcotic plants by internal affairs bodies]: *Extended abstract of candidate`s thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Baklana I.V. (2007) Kryminolohichna kharakterystyka ta poperedzhennia zlochyniv u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, yikh analogiv abo prekursoriv, shcho vchyniuiutsia nepovnolitnimy [Criminological characteristics and prevention of crimes in the sphere of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors committed by minors]: *Extended abstract of candidate`s thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Bubleinyk V.A. Borotba z nezakonnym zbutom narkotychnykh zasobiv: kryminalno-pravovyi i kryminolohichniy aspekt [The fight against the illegal sale of narcotic drugs: criminal law and criminological aspects]: *Extended abstract of candidate`s thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

8. Stupnyk Ya.V., Bilash O.V., Varha Yu.Iu. (2016) *Narkozlochynnist (kryminolohichniy analiz ta protydiia) [Drug crime (criminological analysis and countermeasures)]*. Uzhhorod: Vydavnychi dim «Helvetyka» [in Ukrainian].

9. Hladkova, (2019) Ye. O. *Kryminolohichni zasady stratehii y taktyky protydii narkozlochynnosti v Ukraini [Criminological principles of the strategy and tactics of combating drug crime in Ukraine]*. *Doctor`s thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

10. Kubrak R.M., Len V.V. (2018) *Kryminalno-vykonavcha kharakterystyka zasudzhenykh z psykhychnymy vidkhyleniamy do pozbavleniia voli na pevnyi strok [Criminal-executive characteristics of convicts with mental disorders to imprisonment for a certain period]*. Dnipro: Vydavets Bila K.O. [in Ukrainian].

11. Mytrofanov I.I. (2009) *Kryminalno-pravovi facilities of influence are on narcodependent persons that committed crime [Criminal legal means of influencing drug addicts who have committed a crime]* *Extended abstract of candidate`s thesis. Extended abstract of candidate`s thesis*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

12. Muzyka A.A. *Nezakonnyi obih narkotychnykh zasobiv v Ukraini (kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidzhennia) [Illegal drug trafficking in Ukraine (criminal legal and criminological research)]*. *Extended abstract of Doctor`s thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

13. Bova A.A., Zhenuntii V.I., Zakaliuk A.P., Kulyk O.H., Mykhailenko P.P., Naumenko A.V. (2006) *Narkozlochynnist: kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia [Drug crime: criminological characteristics and prevention]*: Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].